

**FAKULTET
ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE
TIVAT**

VLADO KASALICA

**KULTURNO I ISTORIJSKO NASLJEĐE GRADA BARA
SPECIJALISTIČKI RAD**

TIVAT, 2015.

**FAKULTET ZA MEDITERANSKE POSLOVNE STUDIJE
TIVAT**

**KULTURNO I ISTORIJSKO NASLJEĐE GRADA BARA
SPECIJALISTIČKI RAD**

Predmet: Kultura mediterana

Mentor: Prof. dr Stevo Nikić

Student: Vlado Kasalica

**Studijski program: Nautički
turizam i**

upravljanje marinama

Broj indeksa: S13/14

Tivat, jun 2015.

KULTURNO I ISTORIJSKO NASLJEĐE GRADA BARA

SADRŽAJ:

ABSTRAKT	3
UVOD	3
1. OPŠTI PODACI O GRADU BARU	4
1.1. Geografski položaj.....	5
1.2. Stanovništvo	5
1.3. Klima	6
1.4. Saobraćajna infrastruktura.....	7
2. KULTURNO ISTORIJSKO NASLJEĐE GRADA BARA	8
2.1. Stari Bar.....	9
2.2. Stara čaršija.....	12
2.3. Kompleks dvorskih objekata.....	13
2.4. Barski trikonhos.....	15
2.5. Stara maslina.....	16
2.6. Haj Nehaj – Sutomore.....	18
2.7. Crkva Svetog Nikole.....	18
2.8. Crkva Svete Petke.....	20
2.9. Bogorodica Ratačka.....	21
2.10. Džamija Omerbašića.....	22
2.11. Manastir Prečista Krajinska.....	23
2.12. Manastir Ribnjak.....	25
2.13. Manastir Beška.....	26
2.14. Manastir Gornji Brčeli.....	27
2.15. Manastir Donji Brčeli.....	29
2.16. Manastir Moračnik.....	30

3. MANIFESTACIJE ZABAVNOG I KULTURNOG KARAKTERA	32
3.1. Barski ljetopis.....	32
3.2. Internacionalni TV festival.....	34
3.3. Susreti pod starom maslinom.....	34
3.4. Festival vina i ukljeve	35
3.5. Maslinijada	36
3.6. Dani Mrkojevića	37
3.7. Gitarijada	39
3.8. Dani ekologije, turizma i kulture	39
3.9. Dani Zagrađa	39
3.10. Crmničke sportske igre	39
3.11. Plivački maraton	40
3.12. Port cup	40
3.13. Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara	40
4. BARSKE LEGENDE	42
4.1. Legenda o ljubavi Vladimira i Kosare	42
4.2. Legenda o vilama, vilinim parama i vilinoj pećini	43
4.3. Legenda o crmničkom granatu boje crnog vina	44
ZAKLJUČAK	45
LITERATURA	46

ABSTRAKT

Nije historijski utvrđeno kada je grad Bar nastao, a da je života na ovome mjestu bilo još u praistoriji, potvrđuju arheološki nalazi. Prva naseobina drevnih stanovnika bila je u Barskom polju, raštrkana od podnožja brda Volujica do Željeznice. Ostaci iz ilirskog perioda, zatim grčkog i rimskog prodiranja, i doba vizantijske dominacije, nalaze se svuda po barskoj Opštini, što dokazuje da je bila izuzetno značajna svim kulturama i narodima koji su gravitirali ovom području. Grad se, vjerovatno u VII-VIII vijeku n.e, seli u svojevrsno planinsko sedlo ispod Buala, gdje se vremenom stvara grandiozna tvrđava.

UVOD

Ambijentalna cijelina grada Bara i njegovo okruženje, upotpunjeno kulturno- historijskim spomenicima, maslinama starim preko 2.000 godina, zatim činjenica da današnji urbani čovjek želi vidjeti i doživjeti svjedočanstva prošlih vremena, još ako su upotpunjena rijetkostima, mogli bi biti važna preporuka barskog kraja na svjetskim turističkim mapama.

Bogato kulturno-historijsko nasljeđe Bara i okoline pripada različitim epohama i civilizacijama.

Istraživanje ovog rada se bazira na kulturno historijsko nasljeđe grada Bara.

U prvom dijelu rada pažnja se posvećuje opštim podacima o gradu, geografskom položaju, stanovništvu, klimi i saobraćajnoj infrastrukturi.

U drugom dijelu se ponaosob obrađuje kulturno historijsko nasljeđe grada Bara, gdje spadaju: Stari Bar, stara čaršija, kompleks dvorskih objekata, barski trikonhos, stara maslina, Haj Nehaj – Sutomore, crkva u Mikulićima, crkva Svete Petke, bogorodica Ratačka, džamija Omerbašića, manastir Prečista Krajinska, manastir Ribnjak, manastir Beška, manastir Gornji Brčeli, manastir Donji Brčeli i manastir Moračnik.

Treći dio rada opisuje manifestacije zabavnog i kulturnog karaktera, kao što su: Barski ljetopis, Internacionalni TV festival, Susreti pod starom maslinom, Festival vina i ukljeve, Maslinijada, Dani Mrkojevića, Gitarijada, Dani ekologije, turizma i kulture, Dani Zagrađa, Crmničke sportske igre, Plivački maraton, Port cup, Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara.

Četvrti i ujedno posljednji dio rada sadrži jako interesantne barske legende, u koje su barani vjekovima vjerovali i još uvijek vjeruju. Tu spadaju: legenda o ljubavi Vladimira i Kosare, legenda o vilama, vilinim parama i vilinoj pećini i legenda o crmničkom granatu boje crnog vina.

1. OPŠTI PODACI O GRADU BARU

Bar je grad duge i složene historije, duge gotovo isto toliko koliko traju zapisi u tajnovitim čvorovima njegovih slavni maslina.

U historijskim zapisima grad se prvi put pominje u IX vijeku, i to pod imenom Antibareos. Rimski izvori, koji će se tek kasnije pojaviti, ga pominju kao Antibarum, a slovenski kao Bar.

Krajem 19. i početkom 20. vijeka počelo je na obali mora, ispod brda Volujica, da se formira naselje koje je 1908. godine dobilo ime Novi Bar. Prije toga, ovo mjesto se zvalo Pristan, po nevelikom pristaništu koje je odavno postojalo. Preko tog pristaništa nekadašnji Bar, današnji Stari Bar, podignut četiri kilometra od morske obale, dobijao je proizvode koji su mu bili potrebni za život i izvezio viškove svoje privrede.¹

Istorijski gledano, samo pominjanje grada Bara vezano je za rađanje i razvitak svega onoga što je duboko nacionalno: ovo je kraj koji se već deset vjekova vezuje za legendu o Vladimiru i Kosari /vjerovatno jednu od najstarijih i najromantičnijih kod Južnih Slovena/ i takođe kraj u kojem su bili krunisani prvi crnogorski kraljevi. Osim ovoga, Bar je i mjesto nastajanja prvog književnog djela u ovom dijelu svijeta – Ljetopisa popa Dukljanina, i uz to, postojbina jednog od najstarijih maslinovih stabala u svijetu, starog 2.240 godina.²

Bar je 297. godine pripadao Prevalisu (Prevalitani), oblasti koju je tada osnovao Dioklecijan, a koja je obuhvatala teritoriju današnje Crne Gore. Od IV do VII vijeka Bar su zapljusnula dva talasa koja su preplavila Balkan i Mediteran: širenje hrišćanstva od IV vijeka i seoba Slovena (VI i VII vijek). Duklja je bila most između Bara i ovih pokreta. Djelovanje Duklje iz IV vijeka uticalo je na širenje hrišćanstva. Duklju su naselili Sloveni, kojih su se pribojavali primorski gradovi, postavši njihova kneževina u 7. vijeku – Sclavinia Duklja.³

Danas je Bar moderan primorski grad, grad okružen mediteranskim rastinjem i drevnim maslinjacima, sa podnebljem zbog kojeg važi za jedan od najsunčanijih u Evropi. Brojni turistički sadržaji u njemu i njegovoj neposrednoj blizini, kao i činjenica da ima svoju luku, čine ga najvećim i najuticajnijim centrom u ovom dijelu Jadrana.⁴

Bar predstavlja moderan grad koji se svakim danom sve više širi. Iako lučki grad, uvijek zadivljuje čistoćom i sređenim zelenim površinama. U svom okruženju ima veliki broj turističkih atrakcija. Stari Bar, tvrđava Haj Nehaj, čije ruševine potiču iz XV vijeka i dvorac kralja Nikole predstavljaju historijske i kulturne spomenike grada.

Bar je grad bogate prošlosti, ima brojne kulturno-historijske spomenike od kojih su najznačajniji: ostaci starog grada sa mnogobrojnim vjerskim objektima, dvorac kralja Nikole, manastir Prečista krajinska u Ostrosu, manastiri Starčevo, Beška i Moračnik i tvrđava

¹Andrijašević Ž., Cvetinović A., Lekić S., „Pristan grad kojeg nema“, Bar, 2006., str. 2.

²Kasalica V., „Bar riznica kulture“, Bar, 2009., str. 43.

³Ratković M., „Katolička tradicija Bara“, Podgorica 2013., str. 14.

⁴Lutovac M., „Bar grad Feniks“, (monografija), Bar, 2012., str. 4.

Grmožur koji se nalaze na ostrvima na Skadarskom jezeru, barski Trikonhos, ostaci ratačke opatije, tvrđava Haj Nehaj kao i drugi mnogobrojni vjerski i sakralni objekti.⁵

Jedan od najkarakterističnijih istorijskih spomenika po kome je Bar poznat i van granica naše zemlje je i drvo masline staro 2.240 godina koje se nalazi na Mirovici, u podnožju Starog grada.

Šestani su poznato pleme i kraj u opštini Bar. Obuhvataju prostor omeđen obalom Skadarskog jezera do Krnjica. Najveći dio šestana vodi porijeklo iz Škrelja. Prema predanju porijeklo vode od šest brata, po čemu je pleme i dobilo ime.⁶

1.1. Geografski položaj

Bar je grad u južnom dijelu crnogorskog primorja, u podnožju planine Rumije (1594 m), između 42° 06' sjeverne geografske širine i 019° 06' istočne geografske dužine. Nalazi se na nadmorskoj visini od 4 m. Od Otrantskih vrata udaljen je 180 km. Površina opštine, čiji je Bar centar, iznosi 505 km².

Bar ima više od 46 km morske obale, sa dvadesetak plaža, dužine oko devet kilometara. Najveća dubina mora ispred Bara je 430m, prosiječna julska temperatura mora je 23,2°C, a salinitet 38.2 promila, providnost 5 m, a plimski talas 30 - 48 cm.

U okolini Bara nalazi se nekoliko manjih rijeka. Najbliže samom gradu su Rikavac (dužine 17 km) i Željeznica (dužine 19.5 km), koje se ulivaju u Jadransko more.

Opštini Bar pripada i 128 km² površine Skadarskog jezera, čija je prosječna površina oko 450 km².

Dužina obale Skadarskog jezera koja pripada Baru iznosi 65 km, od čega 15 km pripada ostrvima, a samo je 3 km obale pogodno za razvoj turizma. Najpoznatija plaža na toj obali je Murička plaža, dužine 500m i površine 5.000 m².

Okolina Bara je bogata mediteranskom vegetacijom. U Baru ima oko 85.000 stabala masline i oko 40.000 stabala agruma.

1.2. Stanovništvo

Po posljednjem službenom popisu iz 2011. g. Bar ima 42.368 stanovnika.

Etnički sastav:

⁵Čordašević M., „Pasaži iz Bara”, Bar, 2012., str. 18.

⁶Rastoder Š., „Istorijski leksikon Crne Gore“, Podgorica, 2010., str. 1136.

- Crnogorci - 19.553 (46,5%)
- Srbi - 10.656 (25,34%)
- Muslimani po nacionalnosti - 3.236 (7,7%)
- Albanci - 2.515 (5,98%)
- Bošnjaci - 2.153 (5,12%)
- Hrvati - 254 (0,59%)
- Romi - 203 (0,42%)
- ostali - 318 (0,75%)
- nacionalno neopredjeljeni - 2.097 (4,99%)

Religija:

- pravoslavci 24.452 (58,15%)
- muslimani 12.671 (30,14%)
- katolici 3.043 (7,24%)
- ateisti 415 (0,99%)
- ostali 162 (0,39%)
- neizjašnjeni 1.129 (2,69%)

1.3. Klima

U Baru je klima veoma karakteristična. Osim što spada u najsunčanija mjesta Južne Evrope, sa prosječno 270 sunčanih sati u toku godine, klimu karakterišu duga i topla ljeta, i blage zime. Srednja godišnja temperatura iznosi 16° C. U mjesecu julu prosječna temperatura vazduha iznosi 23° C, a u januaru 10° C.

Ljeta u Baru su duga i sušna, a zbog toplotnih uticaja Jadranskog mora zime su blage i kišne. U prosjeku, zimi u Baru ima 38 kišnih dana u godini. Visoke prosječne zimske temperature, (oko 10° C) ukazuju na to da je u Baru veoma malo pravih zimskih dana. Veoma je mali i broj dana kada se temperatura u Baru spušta ispod nultog podioka Celzijusove ljestvice, tako da se smatra da u Baru zapravo i nema prave zime.

Prava rijetkost su i zimski dani praćeni snijegom i mrazom. Sve navedene karakteristike Bar preporučuju turistima kao idelano mjesto ne samo za ljetnji već i za zimski boravak i odmor.

S obzirom da se barska Opština, u pogledu reljefa, dijeli na tri pojasa: jadranski, jezerski i planinski, u pojedinim djelovima barske Opštine se razlikuju i tri vrste klime.

U jadranskom pojasu klima je blaga – mediteranska, naročito izražena u Barskom polju. Odlike planinsko -mediteranske klime naročito su zastupljene u planinskim vijencima, posebno iznad planina Sutorman, Rumije i Lisnja.

U pojasu Skadarskog jezera vlada jadranska, sa jakim uticajima kontinentalne klime i znatnim oscilacijama u temperaturi.

Barska Opština zahvata i djelove oko mjesta Virpazar, Crmnica i Skadarsko jezero, te se klima u tim područjima znatno razlikuje od klime u samom Baru. Kada se uspostavi jugozapadno strujanje, onda je područje Bara izloženo vlažnom vazduhu.

U Baru i okolini duvaju i karakteristični jadranski vjetrovi: hladni vjetar- bura, vlažni vjetar-jugo ili široko, kao i pulenat, maestral, burin, danik i noćnik.

Najučestaliji i vjetar najjačeg intenziteta je bura. Duva uglavnom zimi sa visokih planina prema moru i donosi zahlađenje. Bura koja duva na moru može biti i olujne jačine, pa obično stvara niske i kratke talase do 2,5 metara.

Jugo ili široko duva u južnom i jugoistočnom dijelu Jadrana, s mora na kopno. U zavisnosti da li duva srednjom ili maksimalnom brzinog jačina juga može biti između 3 do 8 bofora. Za vrijeme juga more je uzburkano, a talasi dostižu visinu i do šest metara.

Kada je vedro i toplo vrijeme, a najčešće krajem proljeća i ljeti, u Baru duva tzv. svježi vjetar – povjetarac ili maestral. Taj vjetar najšešće duva tokom dana. Maestral smatraju najvažnijim ljetnjim vjetrom jer prijatno rashlađuje toplinu tokom vrelih dana. Maestral duva s mora i uglavnom samo uznemiri morsku površinu.

Zapadni vjetar ili pulenat, vlažan je i prilično učestao vjetar koji u Baru duva najčešće u proljeće. U Baru i okolini često duva i levant, topli jugoistočni vjetar, koji vazduh čini vlažnim, dok vjetar po imenu lebić, duva sa jugozapada.

Vjetar burin duva preko noći, s kopna na more, sa sjeveroistoka i istoka, dok se u vrijeme nejednakih zagrijavanja i hlađenja barskog zaliva smjenjuju ljetnji vjetrovi, danik i noćnik.

U Baru i okolini često duva i veoma jak olujni vjetar poznatiji kao nevera. Duva s mora, a karakterišu ga kratko trajanje i česta promjena pravca duvanja.

1.4. Saobraćajna infrastruktura

Luka Bar je najveća crnogorska luka.

Bar je veza Crne Gore sa cijelim svijetom, jer je granična Opština, koja je Jadranskim morem vezana sa Italijom.

Preko luke Bar saobraća nekoliko trajektnih linija.

Povezana je jadranskom magistralom i željezničkom prugom Beograd-Bar sa ostatkom svijeta. U blizini se nalaze dva aerodroma u Podgorici i u Tivtu.

2. KULTURNO ISTORIJSKO NASLJEĐE GRADA BARA

Bar je grad bogate prošlosti. Ima brojne kulturno-istorijske spomenike od kojih su najznačajniji i o kojima ćemo detaljno govoriti. To su: ostaci starog grada sa mnogobrojnim vjerskim objektima, čaršija i predgrađe oko bedema, dvorac kralja Nikole, barski Trikonhos, ostaci ratačke opatije, manstir Ribnjak, crkva Svetog Nikole, džamija Omerbašica, kao i drugi mnogobrojni vjerski i sakralni objekti.⁷

Od spomenika kulture u savremenom graditeljstvu se izdvaja spomenik knezu Vladimiru koji se nalazi na samom trgu, i jedan manji na mjestu Trikonhosa.⁸

Bar se može pohvaliti dosta velikim brojem vijerskih spomenika koji svjedoče da su vjekovima na teritoriji ovoga grada, u miru i slozi živjele tri konfesije: pravoslavna, katolička i muslimanska.

Arhiepiskopsko sjedište Dukljanske crkve bilo je u gradu Baru. Istorijat Dukljansko-barske nadbiskupije do sada nije bio institucionalno istraživani, već se sva saznanja crpe iz brojnih stručnih i naučnih radova u kojima se ta duhovna institucija posmatra uglavnom u nekom širem kontekstu.

Malo je vjerovatno da šira javnost ima saznanje da se Barska biskupija uzdigla na rang nadbiskupije i metropolije šest i po decenija prije Zadarske nadbiskupije (1154) ili da je Barska nadbiskupija najmanje sto godina utemeljena prije od Zagrebačke koja tek 1852. dobija naslov nadbiskupije i metropolije, ili da je pravoslavna Zetska episkopija osnovana 1219. godine na području koje je nekad bilo pod duhovnom kompetencijom Dukljansko-barske nadbiskupije.⁹

Nakon oslobođenja Bara 5./17. januara krenuo je vojvoda Plamenac sa pet bataljona prema Ulcinju, a u zoru narednog dana napao grad. Borba je trajala čitav dan, a u smiraj dana crnogorske jurišne kolone prodrle su u sam grad koji je već buktao u plamenu.¹⁰

Jako je važno istaći da su 1877. – 1878. godine u ratu protiv Turske, crnogorci oslobodili Nikšić, Bar i Ulcinj.

Za Crnu Goru naročit značaj imala su dejstva u Primorju. Njihovo preuzimanje je savjetovala Rusija, da bi Crna Gora obezbijedila izlaz na more. U januaru 1877. Crna Gora je osvojila Bar i Ulcinj i morsku obalu do Bojane.¹¹

„U Baru se desila još jedna dirljiva scena (prvu predstavlja fakatbda je na Nikoljdan 1877. knjaz ispjevao svoju čuvenu pjesmu „Moru“, pozdravljajući ga kao „želju praodavnu“.¹²

⁷<http://turistickiinformatior.com/>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:30 h)

⁸Kasalica V., „*Mapa lokaliteta kulturnog nasljedja Bara*“ (vodič kroz spomenike kulture), Bar, 2009., str. 12.

⁹Jovović I., Faber M., Graber D., „*Tri studije o Dukljansko – barskoj nadbiskupiji*“, Bar, 2012., str. 4.

¹⁰Vuković G., „*Memoari*“, Obod, Cetinje, 1985., str. 496.

¹¹Raspopović R., „*Diplomatija Crne Gore 1711-1918*“, Istorijski institut Crne Gore – Novinsko izdavačka ustanova „Vojaska“, Podgorica-Beograd, 1996., str. 272.

¹²Martinović N., „*Crna Gora, Biografski zapisi II, Luča slobode i trajanja*“, Podgorica, 2005., str 118.

Vojvoda Gavro piše: „Jedan pop donese knjazu jedan stari krst iz doba kraljevstva našeg, sačuvan od Turaka u jednoj maloj seoskoj crkvi.“ Knjaz im je odao priznanje što su ga sačuvali, ali nije imao snage da ga uzme. I tako je krst svetog Vladimira ostao u Mikulićima, u porodici Andrović.¹³

2.1. Stari Bar

Stari Bar je jedno od najstarijih naseljenih mjesta u Crnoj Gori i grad sa dugom i burnom istorijom, oko koga su lomile koplja mnoge vojske i osvajači.

Izgrađen na mjestu neobičnom za primorske gradove, na nekoliko kilometara od obale, Stari Bar se nalazi na uzvišenju Londža, u podnožju planine Rumije. U italijanskim i engleskim spisima, Stari Bar je poznat pod nazivom Antivari, dok je u latinskom jeziku nazivan i Antibarium.

Sa tri strane okružen neprohodnim liticama, grad je na ovom mjestu izgrađen prvenstveno radi lakše odbrane i pristupa svježoj pijaćoj vodi, koja je u grad dopremana sa sjeverne strane, preko akvadukta koji datira iz perioda od 14. do 16. vijeka.

U njegovom sjevernom dijelu, na najistaknutijem mjestu podignuta je odbrambena citadela, od XX vijeka poznata pod imenom Tatarovica.¹⁴

Zidine i gradska Citatela, koja je služila isključivo za odbranu grada, branile su interese Vizantije na ovom prostoru, sve do 1054. godine, kada grad ulazi u sastav Duklje, pod vlašću Mihaila I. Kasnije grad prelazi u ruke srpske dinastije Nemanjića, kada postaje dio Srpskog carstva.¹⁵

U burnim periodima koji su slijedili, grad je prelazio iz ruke u ruku brojnih osvajača, uključujući Mlečane, Mađare, da bi 1571.godine, pao u ruke Turcima, u njihovom pohodu ka zapadnom Balkanu.

1878. godine, nakon duge opsade i bombardovanja grada od strane crnogorske vojske, kojom prilikom je grad prilično oštećen, usljed miniranja akvadukta i prekida snabdijevanja vodom gradskog garnizona, Turci su predali grad i crnogorska vojska je pobjedonosno ušla u oslobođeni Bar.¹⁶

Grad je konstantno građen i dograđivan tokom vjekova svog postojanja i danas se u njemu mogu vidjeti ostaci građevina različitih arhitektura i uticaja. Najstariji dio grada je dio oko kapije, koji se nalazi na isturenoj stijeni, dok unutrašnjost grada čuva ostatke brojnih crkava iz različitih perioda. Tako se mogu vidjeti ostaci romanogotske katedrale Svetog Đorđa, kao i

¹³Rotković R., „*Bitka na Vučijem dolu 1876.*“, Podgorica, 2000, str. 184.

¹⁴Damjanović N., „*Virpazar, Bar, Ulcinj-Obod*“, Izdavačko-Štamparsko preduzeće, Cetinje-Beograd, 1974., str. 27.

¹⁵Gelichi S., Zagarčanin M., „*Priče o jednom Mediteranskom gradu*“, Stari Bar – arheološka istraživanja“, Bar, 2014., str. 87.

¹⁶Bošković Đ., „*Stari Bar*“ - Beograd, 1962. , str. 29.

dvije gotске crkve, Svete Katarine i Svete Venerande. Zapadni dio grada čuva ostatke crkve Svetog Nikole, za koju se vjeruje da je izgrađena u 13. vijeku od strane Jelene Anžuske, žene srpskog kralja Uroša. Najbolje očuvana vjerska građevina je crkva Svetog Jovana Vladimira, koja se nalazi u samom centru grada.

Za vrijeme turske vlasti Stari Bar je dobio vodovod sa pitkom vodom, koji je zamijenio dotadašnje cistijerne. Tada je izgrađen akvadukt - jedina građevina te vrste u Crnoj Gori.¹⁷

Trasa akvadukta je izlomljena budući da je prilagođena konfiguraciji terena. Konstrukcija se sastoji od 17 većih lukova različitih raspona, koji se oslanjaju na isto toliko masivnih stubaca. Na gornjoj površini akvadukta formiran je kanal, u koji su bile postavljene međusobno povezane keramičke cijevi. Kanal akvadukta je ulazio u grad kroz donji dio kule, koja se nalazila na istočnoj strani bedema. U zidu kule do danas se očuvao fragmenat kanala pokriven kamenom pločom. Akvadukt je obnovljen poslije zemljotresa 1979. godine pa se danas može staviti u funkciju.

Slika 1. Akvadukt u Starom Baru

Izvor: http://www.androidvodic.com/info_bar-susanj_istorijska-nasledja_akvadukt-stari-bar, (Datum i vrijeme konekcije 29.05.2015., 01:30 h)

¹⁷<http://www.visitbar.org/de/turizam/lokalne-atraksije/72-akvadukt>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:43 h)

Od značajnijih objekata u gradu Turci su podigli barutanu, veliki hamam i sahat-kulu.

Slika 2. Sahat kula u Starom Baru

Izvor: <http://www.panoramio.com/photo/58940828>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 01:45 h)

Među brojnim objektima stambene, javne i sakralne arhitekture u gradu se nalazi više značajnih arhitektonskih ostvarenja koja, po načinu gradnje i oblikovanja, pripadaju različitim graditeljskim stilovima i koncepcijama - od romaničkih, gotičkih i renesansnih, do balkansko-orijentalnih.¹⁸

Nakon zemljotresa iz 1979. godine izvršena su obimna sistematska istraživanja, a jedan broj objekata je rekonstruisan i saniran: crkva Svete Venerande, crkva Svetog Marka, citadela, episkopska palata, stambena palata, stambena zgrada, hamam, sahat kula...

¹⁸Bošković Đ.,op.cit., str. 33.

2.2. Stara čaršija

Stara čaršija se nalazi u podgrađu Starog grada Bara, i kao prostorna kulturno-istorijska cjelina proglašena je za spomenik kulture. Formiranje čaršije započeto je u turskom periodu. U XVIII i XIX vijeku dobija svoju ambijentalnu fizionomiju izgradnjom stambenih, ekonomskih i zanatskih objekata.

Slika 3. Stara barska čaršija

Izvor: <http://media-cdn.tripadvisor.com/media/photo-s/07/38/82/17/bartula-my-olive-garden.jpg> (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 01:30 h)

Nakon oslobođenja Bara od Turaka 1878. godine, život Starog grada Bara se potpuno preselio u podgrađe, kada je čaršija dobila današnji izgled.¹⁹

Matrica stare čaršije je orijentalnog tipa, sa nepravilnom glavnom saobraćajnicom krivudave linije. Glavna saobraćajnica je zbog strmog terena bila kaskadno kaldrmisana. U novije vrijeme prostor saobraćajnice je zaravljen postavljanjem kamenih ploča te je tako narušen izvorni izgled čaršije. Svi objekti su u nizu, naslonjeni jedan uz drugi, frontom okrenuti prema ulici.

Najstariji objekti u čaršiji bili su podignuti u duhu narodne arhitekture orijentalno-balkanske tradicije. Ukoliko su građeni kao spratne zgrade, na spratu se nalazi prostor namijenjen za stanovanje, dok su u prizemlju smještene zanatsko-trgovačke radnje. Objekti koji su građeni nakon 1878. godine su masivne konstrukcije i zidani kamenom ili opekom. Današnji izgled stare čaršije drastično je narušen dogradnjama i obnovama jednog broja objekata, kao i podizanjem neprikaldnih objekata novije generacije.

¹⁹http://www.barinfo.co.me/O_Baru/O_kulturi_i_istoriji.html, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:57 h)

2.3. Kompleks dvorskih objekata

Dvorski kompleks Nikole I Petrovića u Baru sa pripadajućim objektima: Velikim i Malim dvorcem, kulama-stražarama, dvorskom kapelom i zimskom baštom nalazi se neposredno u blizini morske obale, na Topolici.

Dao ga je sagraditi za svoje potrebe knez Petar Karađorđević (kasnije srpski kralj), zet knjaza Nikole, koji je od ženidbe sa Zorkom živio u Crnoj Gori, da bi ga crnogorski vladar poslije otkupio od njega. Dvorac se prvi put pominje u "Glasu Crnogorca" iz 1885. godine, pa se stoga ova godina smatra i godinom njegove izgradnje, koja se vezuje za ime tadašnjeg dvorskog arhitekta Josipa Sladea.

Vila "Topolica", kako je bilo pravo ime Dvorca, došla je u dio knjazu Danilu, Nikolinom sinu, i mada danas zdanje nazivaju "Dvorcem kralja Nikole", ono nikada nije pripadalo crnogorskom kralju, niti ga je ijedan putopisac, novinar ili državnik tako nazvao. Svuda je u štampanim dokumentima i knjigama vila nazivana "Dvorcem prijestolonasljednika Danila".

Slika 4. Veliki dvorac kralja Nikole

Izvor: <http://www.diamondtravelguide.com/me/znamenitosti/dvorac-kralja-nikole>, (Datum i vrijeme konekcije:

29.05.2015., 01:35 h)

Glavno zdanje kompleksa predstavlja tzv. Veliki dvorac. Zgrada je podignuta u duhu rezidencijalnih objekata tog vremena. Ima pravougaonu osnovu sa pročeljem okrenutim prema moru. Sastoji se od prizemlja, sprata i mansarde. U zemlji sa obje strane Velikog dvorca nalazili su se vinski podrumi, a još uvijek ima živih svjedoka postojanja podzemnog tunela koji je spajao podrum sa kulama-stražarama. Da li su to bili drenažni odvodi, ili je to tajni prolaz kakav imaju mnoga srednjovjekovna utvrđenja, ne može se reći bez arheoloških istraživanja.

Zidan je opekom u krečnom malteru, uz žute ravne površine koje se smjenjuju sa bijelim ukrasima i drvenarijom. Krov je od drveta, pokriven eternit pločama. Fasade zgrade su podijeljene po horizontali vodoravnim profilisanim vijencem. Prizemlje je obrađeno u duhu neoklasicizma imitacijom plitkih kvadera sa velikim prozorima, koji se polukružno završavaju.

Na zadnjoj strani formiran je sporedni ulaz sa velikim i strmim stepeništem koje vodi u dvorski park pun mediteranskog rastinja.

Uz zapadnu fasadu 1910. godine dozidana je prostrana balska dvorana pravougaone osnove sa zaobljenim uglovima. U sklopu dvorca nalazi se i park sa velikim brojem mediteranskog rastinja (između ostalog i plutino drvo).²⁰

Na uglovima ogradnog zida Velikog dvorca, prema moru, nalazi se po jedna šestostrana kula-stražara sa prozorima prelomljenih lukova.

Tzv. Mali dvorac znatno je skromnijih dimenzija u odnosu na Veliki. Zgrada je takođe pročeljem okrenuta prema moru. Podignuta je u obliku pravougaone osnove i sastoji se od prizemlja i sprata. Po načinu oblikovanja, Mali dvorac podsjeća na vile građene oko jezera u Sjevernoj Italiji.²¹

Zimska bašta, poklon italijanskog kralja Vittoria Emanuela, naslanja se sa sjeveroistočne strane na dvorski park. Objekat je podignut od zastakljene metalne konstrukcije sa dekorativnim detaljima u vidu secesije, i jedini je takav spomenički objekat u Crnoj Gori.

Dvorska kapela nalazi se između Velikog i Malog dvorca. Zgrada predstavlja manji objekat pravougaone osnove sa trijemom na metalnim stubovima. Kapela je izgrađena od metalnih valovitih ploča i vjerovatno je osveštana u vrijeme Mitrofana Bana. U stepenište ovog objekta ugrađen je dio objekta sa grbom srednjovjekovne porodice Crampsi.

Muzej čuva lijep pomen na istoriju grada i ovog kraja mahom kroz eksponate tipa oružja i ordenja, počev od starijih vremena pa sve do II Svjetskog rata. Umjetnički dio otkriva stvaralaštvo lokalnih slikara, a etnološka zbirka upotpunjuje sliku o duhovnom bogatstvu stanovnika Bara.²²

²⁰Damjanović N., op. cit., str. 64.

²¹Kasalić V., Jović T., „Dvorski kompleks kralja Nikole u Baru“ (monografija), Bar, 2009., str. 41.

²²<http://www.bar.me/index.php?gid=3&id=12&last=4>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 1:26 h)

Kralj Nikola je posljednji put bio u Dvorcu 29. juna 1914. godine. Nakon Prvog svjetskog rata, Dvorac i okolno imanje "pretstavljali su izvjesnu pustoš i ruševinu". Od 1933. godine u Dvorcu je počela da radi Specijalna poljoprivredna škola za južne kulture "Topolica", jedina takva u zemlji. Od 1946. do septembra 1949. u Dvorcu je radila Srednja poljoprivredna škola, a podizanjem nove zgrade za ovu instituciju, pretvoren je u stambeni objekat za nekoliko porodica.

Kao stambena zgrada funkcionisao je sve do 1960. godine, kada je u njega smješten Zavičajni muzej, a od 1965. do 1977. i gradska biblioteka. Danas je u Velikom dvorcu smješten Zavičajni muzej, a koristi se i za galerijsko-izložbene i muzičko-scenske potrebe. Ostali objekti dvorskog kompleksa u komercijalnoj su upotrebi.

2.4. Barski Trikonhos

Barski Trikonhos je ime za ostatke ranohrišćanske crkve prve naseobine drevnih Barana, i nalazi se na početku današnje Ulice Maršala Tita u centru grada. Najstariji je vijerski objekat na ovim prostorima. Otkriven je u arheološkim istraživanjima 1965. godine, na mjestu na kojem je, po narodnom predanju, postojala crkva "svetog kralja Vladimira", kako se tada govorilo. Zidovi ove vijerske građevine omogućavaju da se sagleda kompletna osnova, zidana od tanjeg lomljenog i pritesanog kamena, utopljenog u klački malter.

Očuvani zidovi te crkvene građevine imaju oko 1 metar dužine.²³

Slika 5. Barski Trikonhos

Izvor: <http://letovanje.crna.gora.me/item/903>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 01:45 h)

²³Damjanović N., op. cit., str. 52.

Po svojim arhitektonskim osobinama i stilskim koncepcijama, crkva je građena u vrijeme vizantijskog cara Justinijana (525 - 565 god), u doba njegove velike obnove carstva. Crkva je prvo bila u funkciji memorijalne kapele neke veoma značajne ličnosti iz V vijeka, da bi tokom vjekova bila dograđena dodatna prostorija sa zvonikom sa južne strane, u kojoj je pronađen zasvođen grob. Oko Trikonhosa bilo je groblje sa crkvom. Grobovi su bili konstruisani od krovnihi opeka, a među njima je bilo dosta dječijih grobova i grobova novorođenčadi.

Zanimljivo je da su, prilikom iskopavanja 1965. godine, u trikonhalnom dijelu crkve pronađeni zidovi građevine iz XVI vijeka, zabilježene na srednjovjekovnim gravirama kao casa (kuća) Darmasi ili casa Crampsi. Ostaci ove vile, pouzdano datirane na istom mjestu, morali su biti uklonjeni radi istraživanja drevne crkve.

Prilikom nedavnih istraživačkih radova, tamo su pronađeni fragmenti dekorativne kamene plastike i nekropole.²⁴

2.5. Stara maslina

Stara maslina, simbol Bara je najstarije stablo u Evropi kojedokazano živi već2.240 godina. Nalazi se u naselju Mirovica na petom kilometru od Bara ka Ulcinju. Ovaj spomenik prirode je stariji od ijednog pisanog spomenika o Baru i njegovim stanovnicima. Stara maslina na Mirovici je spomenik prirode koji je zakonom zaštićen 1963. godine.

Slika 6. Stara maslina na Mirovici

Izvor: https://en.wikipedia.org/wiki/Stara_Maslina#/media/File:Oliva_in_Bar.jpg, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 01:45 h)

²⁴<http://www.visitbar.org/me/kulturno-istorijski-spomenici>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015.,01:12 h)

Stara je 2.240 godina i smatra se najstarijim stablom u Evropi. Obim stabla je 10 m, a legenda govori da su se oko masline održavali skupovi zavađenih porodica i na tom mjestu je dolazilo je do pomirenja.

Područje Bara poznato je po maslinovim stablima čiji je broj preko 100.000 maslina, većina njih je stara preko 1.000 godina.

Zanimljivo je kazivanje o barskim maslinjacima – Nekada je zakon obavezivao mladića da mora zasaditi određen broj maslinovih stabala kako bi stekao pravo na ženidbu. Tako je nastalo bogatstvo koje se održava već hiljadama godina. Otuda narodna izreka "Zori se kao Bar maslinama".²⁵

Područje Bara poznato je po maslinovim stablima (tzv. žutica) čiji je broj preko 100.000 maslina, većina njih je stara preko 1.000 godina.

Barsko ulje bilo je na glasu ne samo kao prehrambeni proizvod nego i kao efikasan lijek za razna oboljenja. Osim ulja veoma je bila tražena i posebna vrsta soljene masline za jelo, koja se u Boki zvala barkinja.²⁶

Prvu savremeniju uljaru sagradio je 1888. godine komandant crnogorske vojske pri opsadi Bara vojvoda Mašo Vrbica.²⁷

U Starom Baru je još 1927. godine postojala "uljara braće Marić" gdje se dnevno prerađivalo i do 20 tona maslina i proizvodilo poznato barsko ulje, koje se izvozilo za Ameriku, Francusku i Njemačku.

Za Staru maslinu na Mirovici je utvrđeno da traje više od dvije hiljade godina, najstarija je na Balkanu, i kao svojevrsna turistička atrakcija prikazana je na svim promotivnim filmovima o Crnoj Gori, a posljednjih godina se bilježi konstantan porast posjetilaca koji dolaze iz zemlje i inostranstva da vide čudo prirode.²⁸

²⁵Ratković M., "Bar kroz vjekove", Andrijevića, 2001., str. 165.

²⁶Ibid., str. 166.

²⁷Ibid., str. 167.

²⁸Kasalića V., „Stara maslina u Baru” – trojezično izdanje, Bar. 2010., str. 21.

2.6. Haj Nehaj – Sutomore

Ostaci srednjekovnog grada Nehaja podignutog u XV vijeku se nalaze na udaljenosti od oko 10 km, sjeverozapadno od Bara i Sutomorau obasti Spič na nepristupačnom brdu iznad mora na nadmorskoj visini od 225 m.

Slika 7. Tvrđava Haj Nehaj

Izvor: <http://noclegiczarnogora.pl/spomenici-pl.html>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 01:45 h)

Grad je vrlo nepristupačan sa svih strana osim sa zapada, gdje se nalazi i ulaz i može se stići jedino pješice. Prvi put se pominje 1542. godine i izgradili su ga Mlečani. Tvrđavu su u XVI vijeku dogradili i učvrstili Turci.

U samom gradu nalazi se crkva Sv. Dimitrija iz XIII vijeka sa dva oltara (pravoslavni i katolički), a crkva je starija od samog utvrđenja.

2.7. Crkva Svetog Nikole

Crkva Svetog Nikole u Mikulićima podignuta je na sredini gornjeg dijela sela ispod planine Rađen.

Smještena je u Starom Baru, nedaleko od gradske bolnice. Danas se u tom vjerskom objektu nalazi Barska nadbiskupija, koja je osnovana još 1089. godine, što je tada potvrdio i Papa Klement III, šaljući crkveni ogrtač Arhiepiskopu dukljanske stolice. Zbog izrazitog kulturnog

i prosvjetiteljskog djelovanja koje je u XII vijeku imala barska episkopija bitno je istaći da su se u okviru nje tada nalazila mjesta: Bar, Kotor, Ulcinj, Svač, Skadar, Drivostu i Pilot, kao i tadašnje države: Srbija, Bosna i Travunija.

Slika 8. Crkva Svetog Nikole

Izvor: <http://www.apartmani-susanj.com/spomenici.html>, (Datum i vrijeme konekcije: 01.12.2015., 10:15 h)

Vrijeme gradnje je nepoznato, ali bi se moglo pretpostaviti da je to XVI vijek. Vjekovima je odolijevala zubu vremena zahvaljući zajedničkom održavanju i obnovi svih mještana, pravoslavne i islamske vjeroispovjesti. Kraj XIX vijeka je dočekala sa oštećenim krovom, a obnovljena je 1894. godine.

U zemljotresu iz 1979. godine crkva je jako oštećena, a tek nakon petnaestak godina pristupilo se njenom obnavljanju. Pravoslavni bratstvenici sela: Androvići, Markičići i Marljukići su pokrenuli akciju nabavke investicija za ovakav projekat. Odbor za obnovu crkve odlučio je da se ide na samodoprinis mještana, a najveći novčani doprinos dali su iseljenici - prijatelji Mikulića iz Francuske, sve tri vjere. Među njima najviše je donatora bilo iz muhamedanskih Mrkojevića, te katoličkih Zubaca.

Crkva je početna i završna tačka tradicionalnog iznošenja krsta Svetog (Jovana) Vladimira na Rumiju.

2.8. Crkva Svete Petke

Crkva Svete Petke nalazi se u naselju Gornji Šušanj, nedaleko od Velje mogile s kojom je povezana utabanim putem.

Podignuta je u srednjem vijeku kao jednobrodna građevina pravougaone osnove. Iznad zapadnog dijela ove katoličke crkve naknadno je dozidan manji kameni zvonik na preslicu sa jednim otvorom. Sa zapadne strane ima dozidani otvoreni trijem.

Slika 9. Crkva Svete Petke u Šušnju

Izvor: <http://www.dalekoodposla.com/fajlovi/uploads/images/crkva.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 11:50 h)

Crkva je zidana grubo obrađenim kvaderima kamena u horizontalnim redovima. Oko crkve je staro groblje.

Crkva je zidana grubo, naslaganim tesanim kamenjem.²⁹

Crkva Svete Petke u Šušnju je jedan od 13 spomenika kulture druge kategorije u barskoj Opštini.

²⁹<http://www.visitbar.org/me/kulturno-istorijski-spomenici/crkve>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 11:26 h)

2.9. Bogorodica Ratačka

Poluostrvo Ratac sa ostacima benediktinskog manastirskog kompleksa iz XI vijeka, zbog svojih kulturnih, istorijskih i ambijentalnih vrijednosti, zakonom je zaštićeni spomenik kulture od velikog značaja (II kategorija).

Kompleks je smješten u prirodnom ambijentu, okružen gustom borovom šumom s jedne (šuma je zaštićena kao spomenik prirode), a izvornom obalom sa druge strane i kao takav čini zajedničko djelo čovjeka i prirode.

Ruševine potiču od nekada ugledne i bogate benediktinske opatije, prvo posvećene sv. Mihajlu, a kasnije sv. Mariji. Manastir su sačinjavale tri crkve, nekoliko zgrada zaštićenih odbrambenim zidovima i kulama. Od 1443. g. nalazio se pod mletačkom upravom, a 1571. g. Turci su ga spalili i srušili.

Među više ostataka građevina identifikuju se: crkva sa četiri traveja (XI v.), kapela (XII – XIII v.), nedovršena trobrodna bazilika (XIV v.), kompleks sa klausterima (najkasnije XIII v.) i kula. Ostalim građevinama teško je odrediti vrijeme izgradnje zbog loše očuvanosti.

Slika 10. Manastir Bogorodice Ratačke

Izvor: <http://static.panoramio.com/photos/large/77485540.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 12:05 h)

Godine 2002. izvršeni su radovi na sanaciji grobnica ratačkih monaha, suprotno osnovnim konzervatorskim principima. Grobnice su pokriveno kamenjem i omalterisane, ne vodeći

računa o ostacima najstarijeg objekta manastira, kao ni o maloj, jednobrodnoj kapeli sa kriptom. Prilikom zidanja i malterisanja grobnica izgubile su se jasne naznake zidova i temelja najstarije crkve, pri čemu su pojedini djelovi kompleksa dobili izgled popločanih terasa. Uz kapelu je izvršeno nadziđivanje grobnica, pa se prvobitni izgled partije u velikoj mjeri izmijenio. S obzirom na neadekvatno izvedene ranije građevinske radove na objektu, koji su direktno ugrozili spomeničku vrijednost objekta, predlaže se izrada projekta resancije i preispitivanje njegove spomeničke vrijednosti. Ratac ima izuzetno veliko vjersko značenje. Na prostoru oko srušenog samostana Bogorodice Ratačke, gotovo svaki dan se može vidjeti po neka zapaljena svijeća. Vijernici dolaze na taj prostor, sa željama i molbama Sv. Bogorodici za ozdravljenje, uspjeh, ili za oprostjenje učinjenih grijehova. Nerijetko se dešava i da vijernici svoje želje ispisuju na ceduljama, i ostave ih u procjepima kamenih zidova manastira.

2.10. Džamija Omerbašića

Omerbašića džamija se nalazi na stotinjak metara od ulaza u Stari grad. Izgradio ju je Omerbaša, barski trgovac i plemić, sa svoja dva sina 1662. godine. Po predanju, džamija je nastala pošto se Omerbaša, jer se akšam približavao, a nije mogao stići do ulaza u tvrđavu, zarekao da će na mjestu na kome se nađe kad počne molitva, sagraditi džamiju.

Slika 11. Džamija Omerbašića

Izvor: <http://noclegiczarnogora.pl/Slike/Spomenici/dzamija-omerbasica.jpg>, (Datm i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 12:20 h)

Pripada tipu mahalskih džamija, jednostavne pravougaone osnove, sa minaretom prizidanim uz jugozapadni zid. Nema nikakvih posebnih dekorativnih elemenata. Iznad ulaza formirana je drvena galerija do koje se dopire drvenim stepeništem smještenim uz zapadni zid. Sa galerije se ulazi u minaret. Džamija je zidana od poluobrađenog lokalnog kamena nejednake veličine, složenog u relativno pravilne horizontalne redove. Kameni dovratnici i doprozornici su romaničko-gotički elementi prenijeti sa neke reprezentativne građevine Starog grada i upotrebljeni kao spolije. Kompleksu je pridodata i džamijska kuća, početkom XX vijeka. Cijeli prostor je ograđen kamenim zidom.

Renovirana je u nekoliko navrata. Sanacija je obavljena 1971. godine, ali joj je zemljotres iz 1979. godine nanio velika oštećenja, koja su temeljno sanirana 1986. I danas se u njoj obavlja molitva i predstavlja centralnu barsku džamiju. Zanimljivo je da su vjersku službu u njoj neprekidno 153 godine (1805-1958) obavljali alimi iz porodice Ibrišimović.

U blizini Omerbašića džamije nalazi se i turbe Hasan-dede (derviš Hasana), sagrađeno 1612. godine, površine 8x8 metara, kvadratne je osnove sa kupolom koja izranja direktno iz krova.

Uz njega je prizidana manja prizemna zgrada, koja je služila kao stambeni objekat. Pored ulaza je izgrađena i javna česma, a kasnije i džamijska kuća namijenjena za boravak hodže ili imama. Cijeli prostor je ograđen kamenim zidom.³⁰

U njemu se nalaze mezar, pokriven zelenim pokrivačem, i derviševa vjerska kapa ahmedija, 350 godina stara. Živio je krajem 16. i početkom 17. vijeka i pripadao je tzv. turkmenskim kzlbašama, redu šiitskih islamskih propovjednika koji su se opirali osmanskom uređenju turske imperije.

Za Starobarane je Hasan-Dedino turbe imalo poseban značaj. Predstavljalo je jednu vrstu svetišta koje je pohodeno s vremena na vrijeme, naročito o Bajramu. Na njemu su utjehu naročito tražili nevoljnici i ubogi, ljudi ophrvani nesrećom.

2.11. Manastir Prečista Krajinska

To je sigurno jedan od najznačajnijih spomenika kulture u Crnoj Gori. Manastir se nalazi u mjestu Ostros, u blizini Skadarskog jezera, koje je 50 kilometara udaljeno od Bara. Ostaci manastirskog kompleksa danas su u ruševinama. Više se sačuvala jedino kula-zvonik na zapadnom kraju jedne veće prostorije sazidane u produžetku zapadnog dijela crkve, posvećene Uspenju Bogorodice, za koju se pretpostavlja da je mogla biti namenjena bilo za stanovanje, bilo za trpezariju. Kula je imala pet spratova sa drvenim međuspratnim tavanicama. Na četvrtom spratu se nalazila mala kapela sa apsidom, a danas je kula djelimično obnovljena. Od obimnih zidova kompleksa nešto vidljivih ostataka sačuvalo se jedino na sjevernoj strani. Ostaci zidova, najvjerovatnije kasnije prizidanih, nalaze se i uz samu crkvenu građevinu, ali su neophodna dalja istraživanja.

³⁰<http://www.visitbar.org/me/kulturno-istorijski-spomenici/dzamije>, Datum i vrijeme konekcije: 28.05.2015., 12:12 h

Sam položaj manastira nije bio naročito pogodan za odbranu. Međutim, ako je tačno da je Krajina ime mjesta u kome je stolovao Vladimir i da se ono odnosi na bližu okolinu kompleksa, onda se može pretpostaviti da su za odbranu služile i okolne kamenita uzvišenja prema samom jezeru.

Slika 12. Manastir Prečista Krajinska

Izvor: [https://sh.wikipedia.org/wiki/Manastir_Bogorodica_Krajinska#/media/File:Pre%C4%8Dista_Krajinska_\(cropped\).jpg](https://sh.wikipedia.org/wiki/Manastir_Bogorodica_Krajinska#/media/File:Pre%C4%8Dista_Krajinska_(cropped).jpg), (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 12:40 h)

Po prvi put u pisanim izvorima, manastir se pominje u X vijeku, u „Ljetopisu Popa Dukljanina“. Manastir je osnovao knez Vladimir, za koga se danas podrobnije zna iz legende o njegovoj tragičnoj ljubavi sa ćerkom makedonskog cara Samuila – Kosarom. Jedno vrijeme u tom manastiru bilo je sjedište Zetske mitropolije, da bi krajem XVI vijeka manastir Prečista Krajinska bio porušen.

U blizini manastirskog kompleksa nalazi se stari bunar, po svemu sudeći iz vremena formiranja manastira, što znači na samom početku XI vijeka. Ovaj značajni svjedok našenajranije prošlosti, još uvijek snadbijeva lokalno stanovništvo vodom.

Stari bunar u Ostrosu zaštićen je kao spomenik culture III (treće) kategorije Rješenjem Zavoda za zaštitu spomenika kulture br. 1017 od 08.10.1950. i br. 01-1671/1 od 08.11.1961. godine.

Imajući u vidu činjenicu da Stari bunar čini neodvojivi dio manastirskog kompleksa, trebalo bi ga i štititi integralno sa manastirskim kompleksom.

Slika 13. Bunar žive vode u Ostrosu

Izvor: <http://barinfo.me/images/slike/stari-bunar-ostros.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 12:40h)

2.12. Manastir Ribnjak

Manastir Ribnjak nalazi se u selu Zupci. Na mjestu današnjeg manastira Ribnjak postojali su ostaci crkve koju je po legendi podigla Jelena Anžijska Nemanjić.

Slika 14. Manastir Ribnjak

Izvor: <http://www.barinfo.me/images/slike/ribnjak02.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 12:45 h)

Manastir sačinjavaju: crkva posvećena sv. Vasiliju Ostroškom, krstionica i konak.

Gornja crkva iznad manastira Ribnjak, na brdu Gradac, posvećena je Časnom krstu a podignuta je nakon borbi za oslobođenje 1877-78.³¹

Priča se da je kralj Nikola ovdje dolazio da bi pratio operacije za oslobođenje.

Crkvu koja se nalazi na brdu podigli su dva serdara i jedan senator knjaževine Crne Gore krajem XIX i početkom XX vijeka kao zavjet poslije oslobodilačkih ratova.

Višegodišnja tradicija odlaska na Ribnjak na dan Sv. Vasilija Ostroškog 12. maja, interesantna je i za brojne turiste.

2.13. Manastir Beška

Manastir je podignut na ostrvu Beški i sastoji se od dvije crkve, starije posvećene Sv. Đorđu i mlađe, Sv. Bogorodici.

Slika 15. Manastir Beška

Izvor: <http://www.likemontenegro.me/photo-of-the-day-2014-01-14-monastery-beska-skadar-lake/>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 13:00 h)

³¹Damjanović N., op. cit., str. 85.

Preciznih podataka o gradnji starije crkve nema, ali je moguće pretpostaviti da je njen ktitor bio Đurđe II Stratimirović-Balšić, te da je nastala krajem XIV vijeka.

Radi se o većoj jednobrodnoj građevini sa kupolom, prostranom pripratom i velikim zvonikom.

Manju crkvu, posvećenu Bogorodici, podigla je za svoj mauzolej Jelena Balšić 1440. godine, kako stoji uklesano iznad vrata. Crkva je malih dimenzija, jednobrodne osnove sa blago prelomljenim svodom, što su odlike hramova podignutih u vrijeme Crnojevića. U crkvi se nalazi i grob Jelene Balšić.

U manastiru Beška, kao i u manastiru Starčevo, bila je izuzetno razvijena prepisivačka djelatnost. Najpoznatiji vjersko – poučni rukopis „Gorički zbornik“ nastao je upravo u manastiru Starčevo, a sastavljač tog značajnog djela bio je izvjesni Nikon Jerusalimac.

Slično Starčevu, i manastir Beška je igrao značajnu ulogu u duhovnom životu Zete, budući da se u njemu odvijala intenzivna prepisivačka djelatnost.

Kada je Đurađ II pao u tursko ropstvo veliku štetu je pretrpjela porodica Balšić. Ubrzo poslije toga se razbolio i umro 1403. godine.

Nakon toga Jelena je početkom januara 1403. godine sazvala zemaljski sabor u Baru kako bi postavila svog sina Balšu na prijesto, jer kako je rekla, on je jedini nasljednik svoga oca, ali da će mu ona pomagati u upravljanju državom do njegovog punoljetstva.³²

2.14. Manastir Gornji Brčeli

Pravoslavni manastir Gornji Brčeli nalazi se u selu Brčeli, u mjestu Crmnica, koje je 10 kilometara udaljeno od Bara i udaljen je od manastira Donji Brčeli oko kilometar. Podignut je početkom XVIII vijeka, a njegov osnivač bio je vladika Danilo Petrović. To mu je bila zimska rezidencija.

Manastirska crkva koja je posvećena Pokrovu Bogorodice predstavlja manju jednobrodnu građevinu pravougaone osnove, sa polukružnom oltarskom apsidom. Na ogradnom zidu kapije je smješten jednodjelni zvonik na preslicu. Crkva je zidana sivim i bijelim kamenim kvadrima, ređanim u horizontalne redove. Dugačka je 10,5 a široka 5,5 metara. U njoj se nalazi ikonostas iz 1928. godine, sa 17 ikona koje je radio Petar Čolanović.

U manastiru je osnovana jedna od prvih škola u Crnoj Gori 1863. godine (koja je radila do 1868, kada je preseljena u manastir Donji Brčeli). Gornji Brčeli su sada ženski manastir.

³²Ratković M., „Knjigotvorci“, Podgorica, 1991., str. 19.

Slika 16. Manastir Gornji Brčeli

Izvor: <http://www.bokokotorskaslikarskaskola.rs/gornji-brceli/gornji-brceli-manastir-gornji-brceli/>, (Datum
vrijm konekcije: 29.05.2015., 13:30 h)

Manastirski kompleks koji čine četiri objekta, opasan je kamenim zidom a zgrade su sagrađene na različitim nivoima. Na terasastom zemljištu, jedno ispod drugog, smešteni su: predivni konak, crkva posvećena Pokrovu Presvete Bogorodice i brčeoska škola, jedna od najstarijih škola u Crnoj Gori. Glavna kapija se nalazi sa Južne strane kuda prolazi seoski put. Uz kapiju, na ogradnom zidu, nalazi se jednodjelni zvonik na preslicu. U sredini porte lociran je mali hram Pokrova Presvete Bogorodice. Hram je jednobrodne osnove, sa polukružnom apsidom, bez zvonika. Dugačak je 10,5 m, a širok 5,5 m. Crkva je zidana od tesanih kvadera sivog i belog kamena, ređanog u pravilne naizmenične redove. Odlikuje se izuzetno preciznom zanatskom izradom. Iznad vrata je dvolučna plitka niša sa uklesanim krstom. Na podužnim zidovima na apsidi nalazi se po jedan četvrtasti prozor. Svod je poluobljučasti, ojačan lucima koji poživaju na dva para pilastera. Između pilastera formiraju se prislonjeni luci. Pod je od kamenih ploča. Ikonostas je rad Petra Čolanovića iz 1928. godine. Rađen je u neoklasicističkom maniru. Od crkvenih utvari ističe se okovani srebrni relikvijar, rad domaćeg majstora, sa zapisom iz 1731. godine,

Sa zapadne strane, neposredno ispred crkve, nalazi se staro krilo konaka sa karakterističnim crmničkim voltovima i terasom. Sagrađeno je od istog dvobojnog kamena kao i hram. Na staro krilo konaka nadovezuje se drugo, mlađe, dok su dva druga objekta, ekonomske namene locirana istočno od hrama.

Čitav manastirski kompleks obnovljen je 1906. godine.

2.15. Manastir Donji Brčeli

Osnivanje ovog manastira se vezuje za početak XV vijeka, i Jelenu Balšić, koja je podigla prvobitnu manastirsku crkvu “proste izrade”, na čijim je temeljima podignuta nova, većih dimenzija.

Ispod poda nove crkve izgrađena je zasvedena prostorija, koja je za vrijeme Šćepana Malog služila kao tamnica. Šćepan Mali je, od kraja 1768. godine, bio stalno nastanjen u Brčelima, a u ovom manastiru je i sahranjen.

Slika 17. Manastir Donji Brčeli

Izvor: <http://www.vinarijakopitovic.com/manastir-sveti-nikola/>, (Datum i vrijeme konekcije: 14:10 h)

Crkva sv. Nikole manastira Donji Brčeli je današnji izgled dobila 1861. godine, zaslugom kralja Nikole. Pri manastiru je radila osnovna škola koja je 1868. godine iz gornjeg manastira Brčela prebačena u donji. Sa sjeverne strane se zgrada škole naslanjala na samu crkvu. Manastir je restauriran i 1891. godine, a zgrade konaka i škole srušene su u toku Drugog svjetskog rata. Obnovljena manastirska crkva je jednobrodna građevina pravougaone osnove, zidana je pravilnim kamenim tesanicima, sлагanim u horizontalne redove, dugačka oko 16,5 metara, a široka 6,5. Na zapadnoj fasadi crkve, iznad ulaznih vrata nalaza se dvije kamene ploče, jedna ispod druge, sa grbom i monogramom kralja Nikole i godinom obnove crkve, 1861. godine.

Crkva posjeduje osobenu dekoraciju, tipičnu za arhitekturu romanike: ispod krovnog vijenca sa južne strane i krovnog vijenca apside postavljen je friz arkadica sa konzolama. Lukovi arkada su izvedeni od sige sa višestruko profilisanim konzolama od bijelog i ružičastog kamena i najvjerovatnije potiču sa hrama Jelene Balšić. Na podu je naznačena osnova starije crkve.

U crkvi se nalazi veliki drveni ikonostas, sa 47 ikona različitih formi i dimenzija, čiji su autori makedonska slikarska porodica Đinovski.

2.16. Manastir Moračnik

Manastir Moračnik je podignut na istoimenom ostrvu sa crkvom Sv. Bogorodice. Prvi put se pominje 1417. godine u povelji Balše III, koji je moguće bio i njegov ktitor.

Bogorodična crkva je najmlađa od balšićkih trikonhosa. Izrazito je malih dimenzija, 7,5 m a široka 4 m. Osnova trikonhosa je sažeta, sa skoro jednakim oltarskim i zapadnim travejem, čime je potencirana simetričnost zdanja.

Slika 18. Manastir Moračnik

Izvor: <http://www.atlantasrbs.com/web/learnmore/manastiri/Morachni/5.jpg>, (datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 15:00 h)

Gradivo je pritesan kamen, složen u nepravilne horizontalne redove. Ispod svih krovova teče kameni vijenac od zakošenih ploča.

Pored crkve, manastirski kompleks sačinjavaju zgrada konaka, trpezarija i visoka kula sa četiri sprata. Manastir je opasan kamenom ogradom sa monumentalnom kapijom. U istraživačkim radovima, obavljenim 1985. godine, konstatovano je postojanje pločnika ispred priprate, a na najvišoj tački ostrva otkriveni su ostaci jedne male, jednobrodne crkve. Od svih balšićkih manastira, jedino Moračnik ima kulu.

Danas je na Moračniku povremeno u funkciji saborni hram posvećen Bogorodici Trojeručici, sa paraklisom Svetog Jovana Damaskina i crkvom Preobraženja Gospodnjeg na vrhu ostrva.

Sve crkve iz perioda Balšića bile su živopisane, o čemu svjedoče sačuvani tragovi na njihovim zidnim površinama. Nakon obnove konaka život se vratio u manastir Starčevo, dok su ostala dva i dalje napuštena.

Manastir Moračnik je jedan od 13 spomenika kulture druge kategorije u barskoj Opštini.

3. MANIFESTACIJE ZABAVNOG I KULTURNOG KARAKTERA

Bar je grad u kome se održava veliki broj manifestacija. Neke su posjećenije a neke imaju veoma slabu posjetu. Glavne manifestacije zabavnog i kulturnog karaktera u Baru su: Barski ljetopis, Internacionalni TV festival, Susreti pod starom maslinom, Festival vina i ukljeve, Maslinijada, Dani Mrkojevića, Gitarijada, Dani ekologije, turizma i kulture, Dani Zagrađa, Crmničke sportske igre, Plivački maraton, Port cup, Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara.

3.1. Barski ljetopis

Barski ljetopis je zasigurno najvažnija kulturna manifestacija u Baru uopšte. Održava se od 1988. godine, tokom jula i avgusta mjeseca.

Festival Barski ljetopis je prepoznatljiva sveobuhvatna kulturna manifestacija na našem primorju. Festival ima jasnu orijentaciju, visoko profesionalnu koncepciju, o čemu najobjektivnije govori velika posjećenost svakom programu ponaosob.

Festival Barski ljetopis je brižljivo osmišljen i atraktivno izvučen na svakoj lokaciji koja je, opet slučajno ili ne, pozornica za sebe i sastoji se od pet segmenata: muzičkog, likovnog, filmskog, književnog i pozorišnog programa.

Zahvaljujući ovako osmišljenoj koncepciji Festival se održao svih ovih godina uspijevajući da okupi umjetnike sa prostora bivše Jugoslavije.

I ne samo to, on je postao manifestacija na kojoj je prestižno pojaviti se i učestvovati.

Barski ljetopis je festival otvorenog srca koji pruža šansu svim umjetnicima, pod uslovom da imaju što da kažu i čime da se predstave.

Zadnjih godina Barski ljetopis je prepoznat po spektakularnom programu otvaranja koji okupi po više hiljada posjetilaca.

To je u stvari velika mediteranska fešta vedrog duha, pokreta i lijepe riječi, koja izaziva veliku pažnju elektronskih i štampanih medija iz Crne Gore i okruženja.

Muzički program je već godinama zaštitni znak Festivala i slobodno se može reći da su koncerti ozbiljne muzike značajno doprinjeli izgradnji dobrog ukusa u muzici, kako kod građana Bara, tako i gostiju barske rivijere.

Likovni program je oduvijek bio izuzetno kvalitetan, a u zadnje vrijeme su organizovane izložbe poznatih inostranih umjetnika, dok je u Muzeju priređeno više postavki vezanih za prirodnu baštinu Crne Gore.

U književnom segmentu Festivala, učestvuju poznata imena iz svijeta pisane riječi koja u svojim sredinama važe kao vodeća u razlicitim oblastima stvaralaštva.

Slika 19. Događaji na barskom ljetopisu (muzički program)

Izvor: <http://portalanalitika.me/storage/2014/07/16/thumbs/157bljetopis-svi-preview.jpg>, (Datum i vrijeme
konekcije: 29.05.2015., 22:30 h)

Pozorišni program je posebno interesantan i u njemu su prisutni teatri iz regiona. Ovakva koncepcija na najljepši način je potvrđena velikim prisustvom publike.

Što se tiče filmskog programa, on poslovično ima ne tako brojnu, ali svoju publiku. On daje poseban šarm multimedijalnosti ovog Festivala.

Ono što treba posebno istaći jeste što se na Festivalu kao veoma dobar potez pokazala modna revija Bar Fashion show.

Festival Barski ljetopis se čvrsto ustalio na crnogorskoj sceni i visoko profesionalno je osmišljen, tako da se unaprijed zna što se na njemu može očekivati. Pod imenom Barskog ljetopisa mogu se odvijati jedino visokokvalitetni prestižni programi, čime je ovaj Festival i dobio svoj ugled i značaj. Uspješne protekle godine najbolji su dokaz da je Barski ljetopis prepoznat i utemeljen kod građana Bara i gostiju barske rivijere.

Raznovrsni program Barskog ljetopisa uključuje likovne, filmske, pozorišne, književne i muzičke programe. Na različitim lokacijama koje su pored prekrasnog Dvorca kralja Nikole na obali uključuje i Galeriju “Velimir A. Leković”, Ljetnju pozornicu Doma kulture, Staru Maslinu na Mirovici i Stari grad Bar (tu svojevrsnu crnogorsku Pompeju pod Rumijom).

Na taj način, pruža se prilika gostima Barskog ljetopisa da uživaju ne samo u dobro osmišljenim kulturnim sadržajima, nego i da upoznaju nove, zanimljive prostore nekada “slavnog grada Bara” koji se pod najezdom gusara nekada davno povukao u planinske litice.

Interesantno je pomenuti i da je od 2003. godine u program Barskog ljetopisa uvršten i „Mediterranski sajam knjiga“, koji ima za cilj promociju prostora i grada u kojem je nastao prvi, pisani slovenski spomenik „Barski rodoslov“.

3.2. Internacionalni TV festival

Internacionalni TV festival je zapravo smotra televizijskog stvaralaštva, koja se u Baru održava još od 1995. godine. Internacionalni TV festival, u Baru se obično održava u novembru i traje nekoliko dana.

Slika 20. Svečano otvaranje internacionalnog TV festivala 2012.god

Izvor: <http://www.tvfestbar.com/images/tv-festival-bar.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 01.12.2015., 22:30 h)

Na festivalu učestvuju domaći autori, ali i veliki broj TV stvaralaca iz Evrope i svijeta.

Smotra TV stvaralaštva u Baru ima za cilj, prezentaciju i takmičenje televizijskih autora u nekoliko segmenata televizijskog izraza, a najviše u dokumentarnom i ekološkom programu.

Tih dana Bar je gost poznatih reditelja iz Italije, Rusije, Češke, Mađarske kao i Srbije i Crne Gore. Posljednjeg dana trajanja Internacionalnog TV festivala, stručni žiri dodjeljuje razne nagrade za najbolje emisije u dokumentarnom, ekološkom i drugim programima.

3.3. Susreti pod starom maslinom

Susreti pod starom maslinom predstavljaju jednu zanimljivu manifestaciju koja promoviše kulturu i pjesničko stvaralaštvo. Ta manifestacija se u Baru tradicionalno održava, u novembru mjesecu, od 1987. godine.

Najviše je posvećena dječijem stvaralaštvu kao i djelima dječijih pisaca i pjesnika. Manifestacija, „Pod starom maslinom“ traje nekoliko dana, i osim prezentacija knjiga i zbirki

poezije dječijih pisaca, program manifestacije karakterišu i likovni, zatimi literarni radovi na temu „Maslina, mir, prijateljstvo“.

Najvećim dijelom manifestacija se održava u mjestu Mirovica, gdje se nalazi stablo čuvene, 2.240 godina stare masline.

Slika 21. Susreti pod starom maslinom

Izvor: <http://www.skolice.me/vijesti/u-baru-otvoren-festival-stvaralastva-za-djecu/>, (Datum i vrijeme konekcije: 30.05.2015., 23:00 h)

Posljednjeg dana manifestacije, barski osnovci, kao i pisci, u dvorištima osnovnih škola, sade maslinovo drvo, a kao želju da se mir i prijateljstvo među ljudima šire, simbolično bacaju u more i vijenac napravljen od maslinovog granja.

3.4. Festival vina i ukljeve

Festival vina i ukljeve je još jedna tradicionalna manifestacija, koja se održava u unutrašnjosti Opštine Bar, tačnije u mjestu Virpazar, koje je nekoliko kilometara udaljeno od Bara.

Festival vina i ukljeve održava se 22-og i 23-og decembra u Virpazaru.

Pravo učešća na festivalu imaju vinogradari i vinari koji imaju najmanje 300 litara vina u vrijeme uzimanja uzorka.

Komisija za ocjenu kvaliteta vina uzorke uzima direktno iz vinskih podruma, šifrjuje ih, a rezultati bivaju poznati na samoj dodjeli nagrada.

S obzirom da se mjesto Vipazar nalazi tik uz Skadarsko jezero, zaštitni znak manifestacije iz godine u godinu je ne samo mjesto Virpazar, nekada najpoznatiji crnogorski pazar, već Skadarsko jezero u cjelini.

Slika 22. Dani vina i ukljeve

Izvor: Autor

Na „Festivalu vina i ukljeve“ učestvuju veliki broj građana Bara, Podgorice, turista, i drugih posjetilaca, koji osim degustacije jezerske i riječne ribe, uživaju i u drugim čuvenim itradicionalnim specijalitetima kao što su priganice, u crnogorskoj rakiji ali i ukusu čuvenog crmničkog vina, koje se proizvodi u istomimenu mjestu, koje je nekoliko kilometara udaljeno od Virpazara. Manifestacija traje obično jedan dan.

3.5. Maslinijada

Ako postoji nešto što duboko i trajno, kroz vjekove, povezuje ljude na prostoru Bara, snažnije od bilo kog običaja –onda je to svakako maslina. Prema maslini se mjerilo bogatstvo. Po njenom rodu su se pamtile i brojile godine, a to traje, kako svjedoči kulturno prirodni spomenik - Stara maslina na Mirovici kod Baraveć 2.240 godina.³³

³³Vlahović S., Lacmanović D., „Turizam i poljoprivreda Bara“ (naučna literatura), Bar, 2013., str. 27.

U čast masline i maslinarstva koje je posljednju deceniju u razvoju, „Udruženje maslinara“ iz Bara tradicionalno organizuje feštu od masline „Maslinijadu“ u starobarskoj čaršiji ispod zidina drevnog grada koji su pored ostalih gradili i maslinari.

Slika 23. Maslinijada

Izvor: <http://www.barinfo.me/text.php?kategorija=1&id=3331>, (Datum i vrijeme konekcije: 30.05.2015., 23:30 h)

U barskom kraju kažu: “Loza je kao žena, ako je jednom ostaviš, nikad joj se ne vraćaj jer te neće prihvatiti. Maslina je za razliku od loze, kao majka - Bilo kadajoj se vrati, ona će te uvijek prihvatiti.”

Manifestacija „Maslinijada“ održava se u decembru i značajna je po tome, jer posjetioci i turisti mogu uživati gledajući ali i degustirajući: pripremljene masline, čuveno "barsko zlato" - maslinovo ulje, šipkove, limune, mandarine, pomorandže, kivije, zinzule i druge proizvode tipične za primorski predio, a posebno za područje koje obuhvata Opština Bar.

Uz kulturno zabavni program, „Maslinijadu“ udopunjuje i izložba tradicionalnih narodnih nošnji koje su se nekada nosile u Baru i njegovoj okolini.

3.6. Dani Mrkojevića

Dani Mrkojevića je manifestacija zabavnog karaktera koja se u Baru, tačnije u mjestu Pečurice, održava posljednje nedjelje u julu mjesecu. Cilj manifestacije je da se mnogorbojni posjetioci i turisti upoznaju sa tradicijom, bogatom baštinom i kulturnim identitetom tog barskog kraja. Uz bogato poslužnje i jela tradicionalne crnogorske kuhinje, manifestaciju „Dani Mrkojevića“ karakteriše i prigodan zabavno – muzički program, u kojem učestvuju kulturno – umjetnička društva iz Bara.

Kvalitet kulturnih sadržaja (izložbe, promocije knjiga, naučni skupovi) je na takvom nivou da bi se njime mogle podičiti i mnogo veće sredine sa dužom tradicijom organizovanja ovakvih dešavanja. Zabavni Dobra Vodaprogram obuhvata različite sadržaje čij je cilj da kroz igru, pjesmu i glumu zabavi brojne posjetioce i promovise našu tradiciju i savremeni kulturni trenutak.

U kulturnom i zabavnom dijelu programa gosti su kulturni stvaraoci sa šireg prostora čime se nastoji da se savremeni kulturni trendovi predstave i u našem kraju. Bogati sportski program je prilika da se kroz razne vidove tradicionalnih i savremenih sportova mladi bolje upoznaju i druže dok su rezultati u drugom planu. Koliki je značaj manifestacije dovoljno govore podaci da u njenoj pripremi učestvuje preko sto volontera, da je u sportskom i zabavnom dijelu programa broj učesnika veći od 500, dok se broj posjetilaca mjeri hiljadama.³⁴

Tokom tri dana o manifestaciji izvještavaju gotovo svi crnogorski mediji čime ona na najbolji mogući način promovise naš kraj.

Organizovanje "Dana Mrkojevića" iziskuje zavidne operativno-tehničke potencijale i materjalna sredstva. Uz članove NVO "Mrkojevići" u pripremi manifestacije učestvuju mještani i prijatelji širom Crne Gore. Značajnu finansijsku i operativnu pomoć pruža Vlada Crne Gore, Opština Bar, državne i lokalne javne ustanove, domaće i strane nevladine organizacije. Veoma je značajna pomoć iseljenika iz svih krajeva svijeta, a posebno iseljeničkih društava "Rumija" iz Čikaga i "Primorje" iz Njujorka.

Datum održavanja manifestacije je postao referentni datum po kojem naši iseljenici širom svijeta planiraju svoj odmor i dolazak u zavičaj. Zato je svake godine dio programa posvećen dijaspori, a susreti iseljenika postali su već tradicija. Značajan broj posjetilaca čine i turisti koji se na ovaj način neposredno upoznaju sa kulturom, tradicijom i gostoprimstvom mjesta u kojem borave.

Slika 24. Dani Mrkojevića

Izvor: <http://www.mrkojevici.me/data1/images/03.jpg>. (Datum i vrijeme konekcije: 30.05.2015., 23:50 h)

³⁴Pavlović C., Šekularac B., „*Toponimija Opštine Bar*”, Bar, 2013., str. 42.

3.7. Gitarijada

Gitarijada je manifestacija novijeg datuma, koja se u Baru održava u mjesecu januaru. Barska „Gitarijada“ zapravo je više, zimska škola gitare, koja ima za cilj okupljanje najboljih mladih gitarista i profesora iz zemlje i okruženja. Osim revijalnog, manifestacija ima i takmičarski karakter.

Bar Guitar Fest (donedavno poznat kao Zimska škola gitare) je sedmodnevna internacionalna smotra klasične gitare koja se već tradicionalno odvija u Baru, u periodu od 18. do 25. januara svake godine.

Pokrenuta od Udruženja gitarskih izvođača i pedagoga Argus, a ozbiljno podržana od strane Skupštine Opštine grada Bara, ona okuplja veliki broj učenika, studenata, izvođača i pedagoga iz Crne Gore, Srbije i zemalja okruženja.

Program Festivala čine majstorski kursevi, koncerti i - kruna svih događanja na Festivalu - koncerti polaznika seminara.

Godine iskustva starijih članova i spremnost mladih ljudi da na sebe preuzmu brigu za budućnost Festivala, najsigurniji su zalag za vremena koja dolaze.

3.8. Dani ekologije, turizma i kulture

Dani ekologije, turizma i kulture se održavaju u mjestu Murići, nadomak Skadraskog jezera. To je manifestacija novijeg datuma. Cilj „Dana ekologije turizma i kulture“ je promocija turizma na Skadarskom jezeru i okolini.

3.9. Dani Zagrađa

Dani zagrađa je manifestacija koja ima za cilj upotpunjavanje ljetnje turističke ponude u mjestu Sutomore. „Dani Zagrađa“ se održavaju tokom jula i avgusta mjeseca, a osim zabavno - kulturnih programa, manifestacija ima za cilj i promociju kulturnog nasljeđa Bara i okoline, te degustaciju crnogorske i mediteranske kuhinje.

3.10. Crmničke sportske igre

Crmničke sportske igre je manifestacija koja se održava u mjestu Virpazar, 40 – tak kilometara udaljenom od Bara.

„Crmničke sportske igre“ obično počnu polovinom jula i traju do polovine avgusta, a održavaju se svakog vikenda. Cilj manifestacije je takmičenje u nekoliko sportskih disciplina.

3.11. Plivački maraton

Plivački maraton je tradicionalna manifestacija, koja u Baru traje od 1988. godine. Ta sportska manifestacija zapravo predstavlja plivački maraton na relaciji Sutomore – Bar u dužini od 5 kilometara. Održava se u avgustu, i na njoj učestvuju uglavnom dobri plivači anonimci ili oni koji se plivanjem bave iz hobija.

Slika 25. Plivački maraton

Izvor: <http://tgportal.net/wp-content/uploads/2013/07/maraton.jpg>, (Datum i vrijeme konekcije: 31.05.2015., 00:30 h)

3.12. Port cup

Port kup je još jedna sportska manifestacija, koja se tradicionalno u Baru održava još od 1992. godine. „Port cup“ je zapravo, međunarodni odbojkaški turnir za žene, koji u avgustu okupi veliki broj ženskih odbojkaških klubova iz Srbije i Crne Gore.

3.13. Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara

Cilj ove manifestacije koja se u Baru održava u septembru je promocija poljoprivrednih proizvoda iz regije Bara i Skadarskog jezera.

Slika 26. Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara

Izvor: <http://www.visitbar.org/images/stories/manifestacije/crmnicke%20sportske%20igre/susreti-vocara.jpg>,

(Datum i vrijeme konekcije: 31.05.2015., 01:00 h)

Uz prigodan zabavno – muzički i kulturni program manifestacija pod nazivom „Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara“ održava se u mjestu Virpazar, koje je nekoliko kilometara udaljeno od Bara.

4. BARSKE LEGENDE

4.1. Legenda o ljubavi Vladimira i Kosare

Vladimirov krst čuva se u bratstvu Androvića kao najveća relikvija. Svake godine, na dan Sv. Trojice, krst se iznosi na vrh Rumije na mjesto gdje se, po predanju, nalazila crkva. U narodu postoji običaj da učesnici procesije ponesu sa sobom po jedan kamen, jer po predanju crkva će se sama obnoviti kada bude dovoljno kamenja. Učesnici procesije su pripadnici sve tri vjeroispovjesti.

Nakon rušenja crkve Sv. Marije pronađen je krst, koji se danas nalazi u posjedu bratstva Andrović. Krst je visine 45 cm, širine 38 cm, debljine 2,5 cm, napravljen je od drveta, a spolja okovan pozlaćenim listovima. Mjesto gdje se on čuva znaju dva najstarija člana porodice.

Krst je vezan za dukljanskog kneza Vladimira (980 - 1016. g.) čija se prijestonica nalazila u Krajini (Ostrosu). U ratu sa makedonskim carem Samuilom 997. g, knez Vladimir je zarobljen i odveden u tamnicu u Prespi.

I tako jednog dana kćer cara Samuila, po imenu Kosara, potaknuta i nadahnuta Svetim Duhom, priđe ocu i zamoli ga da siđe sa svojim sluškinjama da opere glavu i noge okovanih i zarobljenih, što joj otac dozvoli. Međutim, ugledavši Vladimira i videvši da je lepog izgleda, pokoran, blag i skroman, kao i da je pun znanja i Božije mudrosti, zadrži se s njim u razgovoru, jer joj se njegov govor učini sladak više nego med i saće.³⁵

U lijepog dukljanskog kneza zaljubila se ćerka cara Samuila, Teodora (Kosara) i kaza ocu da će skočiti u jezero ako je ne uda za Vladimira. Ubrzo su se vjenčali i živjeli u dvorcu, nedaleko od manastira Prečista krajinska na Skadarskom jezeru.

Nakon smrti, cara Samuila nasleđuje Vladislav, koji ubrzo poziva kneza Vladimira da ga posjeti u Prespu i kao znak da mu se ništa neće dogoditi, šalje mu zlatni krst. Znajući da je Vladislav prevrtljiv, knez Vladimir zatraži da mu pošalje drveni krst, jer "na njemu je Spasitelj razapet". Vladislav uputi tri monaha sa drvenim krstom, ali čim je Vladimir došao u Prespu, bio je ubijen na vratima crkve. U trenutku pogubljenja imao je drveni krst u rukama, sa kojim je i sahranjen u Prespi.³⁶

Vladimirova žena Kosara je njegovo tijelo prenijela u manastir "Prečista krajinska", zamonašila se i poslije smrti po svojoj želji je sahranjena pokraj noga Kneza Vladimira. Knez Vladimir je proglašen za sveca.

4.2. Legenda o vilama, vilinim parama i vilinoj pećini

³⁵Mijušković S., „Ljetopis popa Dukljanina“, Prosveta, Beograd, 1988., str. 126

³⁶Martinović N., „Crna Gora, Biografski zapisi III, U ogledalu drugih“, Obod, Podgorica, 2005., str. 138

Legenda o vilama, vilinim parama i vilinoj pećini, vezana je za lokalitet Asprice, na padinama Sutormana, u kamenitoj, vodom i šumom bogatoj gori iznad Bara.

Vile su živjele posvuda po planinama, a njihovo pravo sjedište bila je jedna pećina, koja se po njima i zove Vilina pećina - vrlo nepristupačna, u stijeni ispod sutormanskog vrha Lonac (1004 m n/v). Po narodnom predanju nikada niko nije uspio ući u tu pećinu osim Iva Dragišića iz Limljana (u XIX. v). Po njegovom kazivanju nasljednicima, kada se spustio u pećinu pomoću konopaca pričvršćenih za stabla, u prvom dijelu pećine nalazila se okrugla kamena klesana trpeza, kamene naćve i pribor za jelo, a u drugi dio pećine nije uspio niti smio ući jer su ga vile upozorile da to ne čini kako ne bi prokletstvo palo na cijelo selo.

Legenda kaže, a stanovništvo prepričava s koljena na koljeno, da su lijepe i marljive vile rado pomagale osakaćenim, usamljenim i svim nesrećnim ljudima, završavajući noću poslove koje oni nisu uspijevali ili umjeli obaviti. Vile su ljudima davale savjete, korile ih i tješile, nadgledale mnogobrojne sutormanske izvore i studence, svetile se i jasnim znacima upozoravale nepoštene i neiskrene, drugovale sa čobanima i čuvale stoku.

Pripovjeda se da je jedne prilike, jedna vila, pri povratku od čovjeka koji je živio sam, a ona mu pomagala u pripremanju hrane, bila viđena od strane nekih mladih seljana, zbog čega su vile, koje po narodnom vjerovanju ne smiju biti viđene ljudskim okom, danju i među narodom, odlučile da napuste taj kraj i svoju pećinu.

Viđena vila tada je rekla: "Tako nam 365 sutormanskih izvora, mi više ovdje mjesta nemamo!". Odlazeći vile su za sobom ostavile i svoju planinu i svoju pećinu.

Ipak, nisu htjele da ih narod tog kraja pamti po zlu nego po dobrom. Odlazeći, za sobom su bacale viline pare, ostavivši u amanet da svakoga ko bude prolazio tim putem a pronađe makar jednu vilinu paru, prati sreća u životu.

Nije lako uočiti i pronaći viline pare, a ni do sreće lako stići.

Pored neobičnog i nezaboravnog doživljaja, izazova da se pronađe po neka vilina para, izleta u istoriji legendi, lokalitet na kojem se nalaze viline pare i vilina pećina je vrlo atraktivan, bogat brojnim vodotocima, bujicama i izvorima koji liječe, sa vazduhom čiju vrijednost obogaćuju očuvane bukove i hrastove šume na Sutormanu.

4.3. Legenda o crmničkom granatu boje crnog vina

Na lokalitetu sela Brijega u Crmnici, nalazi se skriveno od vremena i ljudskih pogleda, malo nalazište kristala boje vina - minerala granata. Granati su veličine zrna bibera, imaju po 16 ravni i svaki je isti.

Po predanju, još u Starom vijeku u vrijeme berbe grožda, prvo istočeno mlado vino nosila je djevica u vrču i prosipala ga u šumi u znak zahvalnosti boginji zemlji. Djevojku koja je nosila vrč čuvenog vina na glavi, zatekla je noć na putu ka odredištu. Ni mjesečina joj nije mogla osvijetliti put i djevojka je zalutala. Našavši se u nepoznatom predjelu, punom tamnih sjenki, djevojka se od straha sledila, vrč se razbio, a na mjestu prosutog vina utroba zemlje je iznjedrila granate boje crnog vina.

Dotadašnja tradicija je prekinuta a stvorena je nova, da se kao amajlija plodnosti dobrog roda grožda, sakupljaju kristali granata i čuvaju u prvom natočenom vrču mladog vina.

ZAKLJUČAK

Bar sa okolinom je poznat po dobroj tradiciji zajedničkog bitisanja pripadnika tri vjeroispovjesti čija je kultura takođe, doprinos sadržajnosti turističke ponude.

Iako u odnosu na druge primorske gradove u Baru nema spomenika koji su rađeni poput kotorskih ili risanskih palata, tivatskih ljetnjakovaca, budvanske i hercegnovske Citadele ili Kanli kule, Bar se ipak može pohvaliti dosta velikim brojem vijerskih spomenika koji svjedoče da su vjekovima na teritoriji toga grada, u miru i slozi živjele tri konfesije: pravoslavna, katolička i muslimanska.

Kao što je autor i spominjano u radu, jedan od najstarijih spomenika na ovom području, i ujedno najstariji hrišćanski vijerski objekat u Crnoj Gori, je barski trikonhos iz VI vijeka, čiji se ostaci nalaze u centru grada. Ovdje je u drugoj polovini XII vijeka nastao i „Ljetopis popa Dukljanina“, najznačajnije književno-istorijsko djelo srednjeg vijeka na ovim prostorima.

Na samo nekoliko kilometara od gradskog jezgra, na poluostrvu Ratac, između Bara i Sutomora, nalaze se ostaci velikog manastirskog kompleksa Bogorodice Ratačke koji je pripadao benediktinskom redu, a pretpostavlja se da je osnovan u IX vijeku. Nedaleko od Sutomora nalazi se i djelimično očuvana tvrđava Nehaj, koju su koristili i Mlečani i Osmanlije. Kao utvrđeni mletački grad, Nehaj se u pisanim izvorima prvi put pominje u XVI vijeku kao Fortezza dei Spizi. Barskoj opštini takođe pripadaju i prelijepe crkve i manastiri, koje su podignute u vrijeme Balšića (XIV-XV vijek), na ostrvima na Skadarskom jezeru: Beška, Moračnik, Starčevo.

Od kulturno-istorijskih spomenika u Baru zasigurno najviše pažnje privlači dvorac kralja Nikole iz XIX vijeka. Izgrađen neposredno uz morsku obalu, danas je dom Zavičajnog muzeja u kome su pohranjeni najznačajniji arheološki nalazi sa ovog područja. U muzeju je sačuvan originalan izgled nekih prostorija, a okružen je prelijepom botaničkom baštom u kojoj je, još u doba kralja Nikole, posađeno drveće sa svih strana svijeta.

Stara maslina na Mirovici je spomenik prirode po kome je Bar prepoznatljiv. Naučno je dokazano da je stara 2.240 godina, i jedno je od najstarijih stabala maslina na svijetu. Nekada su se pod ovom maslinom okupljale zavađene porodice i tu se mirile - otuda i naziv Mirovica.

LITERATURA:

KNJIGE:

1. Andrijašević Ž., Cvetinović A., Lekić S., „*Pristan grad kojeg nema*“, Bar, 2006.
2. Bengston H., „*Uvod u drevnu istoriju*“, Berkley, 1970.
3. Bošković Đ., „*Stari Bar*“, Beograd, 1962.
4. Čordašević M., „*Pasaži iz Bara*“, Bar, 2012.
5. Cvijić J., „*Balkansko Poluostrvo i Južnoslovenske zemlje*“, Beograd, 2007.
6. Damjanović N., „*Virpazar, Bar, Ulcinj-Obod*“, Izdavačko-Štamparsko preduzeće, Cetinje-Beograd, 1974.
7. Dedić V., „*Crnogorsko primorje*“, Podgorica, 2013.
8. Gelichi S., Zagarčanin M., „*Priče o jednom Mediteranskom gradu*“, Stari Bar – arheološka istraživanja“, Bar, 2014.
9. Jovović I., Faber M., Graber D., „*Tri studije o Dukljansko – barskoj nadbiskupiji*“, Bar, 2012.
10. Kasalica V., „*Bar riznica kulture*“, Bar, 2009.
11. Kasalica V., Jović T., „*Dvorski kompleks kralja Nikole u Baru*“ (monografija), Bar, 2009.
12. Kasalica V., „*Mapa lokaliteta kulturnog nasljedja Bara*“ (vodič kroz spomenike kulture), Bar, 2009.,
13. Kasalica V., „*Stara maslina u Baru*“ – trojezično izdanje, Bar, 2010.
14. Lacmanović D., Vlahović S., „*Turizam i poljoprivreda Bara*“ (naučna literatura), Bar, 2013.
15. Lutovac M., „*Bar grad Feniks*“, (monografija), Bar, 2012.
16. Mijušković S., „*Ljetopis popa Dukljanina*“, Prosveta, Beograd, 1988.
17. Marković Č., Vujičić C., „*Spomenici kulture Crne Gore*“, Beograd, 1997.
18. Marković M., „*Crnogorski rat*“, Podgorica, 1993.
19. Martinović N., „*Crna Gora, Biografski zapisi I, Tragom istorijskih mijena*“, Podgorica, 2005.
20. Martinović N., „*Crna Gora, Biografski zapisi II, Luča slobode i trajanja*“, Podgorica, 2005.

21. Martinović N., „Crna Gora, Biografski zapisi III, U ogledalu drugih“, Obod, Podgorica, 2005.
22. Pasinović M., „Održivi razvoj u Crnoj Gori“, Kotor, 2009.
23. Pavlović C., Šekularac B., „Toponimija Opštine Bar“, Bar, 2013.
24. Prance G., Wyon R., „The land of the black mountain, the adventures of two englishmen in Montenegro“, London, 1903.
25. Raspopović R., „Diplomatija Crne Gore 1711-1918“, Istorijski institut Crne Gore – Novinsko izdavačka ustanova „Vojska“, Podgorica-Beograd, 1996.
26. Rastoder Š., „Istorijski leksikon Crne Gore“, Podgorica, 2010.
27. Ratković M., „Bar kroz vjekove“, Andrijevića, 2001.
28. Ratković M., „Katolička tradicija Bara“, Podgorica 2013.
29. Ratković M., „Knjigotvorci“, Podgorica, 1991.
30. Rotković R., „Bitka na Vučijem dolu 1876.“, Podgorica, 2000.
31. Trevor R., „Istorija Mediterana“, London, 1914.
32. Vuković G., „Memoari“, Obod, Cetinje, 1985.

WEB SAJTOVI:

1. <http://turistickiinformatore.com>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:30 h)
2. <http://www.visitbar.org/de/turizam/lokalne-atrakcije/72-akvadukt>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:43 h)
3. http://www.barinfo.co.me/O_Baru/O_kulturi_i_istoriji.html, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 0:57 h)
4. <http://www.bar.me/index.php?gid=3&id=12&last=4>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 1:26 h)
5. <http://www.visitbar.org/me/kulturno-istorijski-spomenici/crkve>, (Datum i vrijeme konekcije: 29.05.2015., 11:26 h)
6. <http://www.visitbar.org/me/kulturno-istorijski-spomenici/dzamiije>, (Datum i vrijeme konekcije: 28.05.2015., 12:12 h)

SLIKE:

1. Slika 1. Akvadukt u Starom Baru,
2. Slika 2. Sahat kula u Starom Baru,
3. Slika 3. Stara barska čaršija,
4. Slika 4. Veliki dvorac kralja Nikole,
5. Slika 5. Barski Trikonhos,
6. Slika 6. Stara maslina na Mirovici,
7. Slika 7. Tvrđava Haj Nehaj,
8. Slika 8. Crkva Svetog Nikole,
9. Slika 9. Crkva Svete Petke u Šušnju,
10. Slika 10. Manastir Bogorodice Ratačke,
11. Slika 11. Džamija Omerbašića,
12. Slika 12. Manastir Prečista Krajinska,
13. Slika 13. Bunar žive vode u Ostrosu,
14. Slika 14. Manastir Ribnjak,
15. Slika 15. Manastir Beška,
16. Slika 16. Manastir Gornji Brčeli,
17. Slika 17. Manastir Donji Brčeli,
18. Slika 18. Manastir Moračnik,
19. Slika 19. Događaji na barskom ljetopisu (muzički program),
20. Slika 20. Svečano otvaranje internacionalnog TV festivala 2012.god,
21. Slika 21. Susreti pod starom maslinom,
22. Slika 22. Dani vina i ukljeve,
23. Slika 23. Maslinijada,
24. Slika 24. Dani Mrkojevića,
25. Slika 25. Plivački maraton,
26. Slika 26: Susreti poljoprivrednika, vinogradara, voćara i pčelara.